

CSALÁD ÉS ISKOLA.

NEVELÉS-OKTATÁSÜGYI SZAKKÖZLÖNY,

szülők, kisdednevelők, tanítók és a nevelésügy barátai számára.

KIADJA A KOLOZSMEGYEI TANÍTÓ-TESTÜLET.

FELELŐS SZERKESZTŐ: Fazakas József.

BELMUNKATÁRSÁK: BALÓ JÓZSEF, BANYAI ÁRPÁD, BOGA KÁROLY, PORTSÁK GYULA, DR. FERENCZI ZOLTÁN,
SÓLYOM JÁNOS, SZENTGYÖRGYI LAJOS ÉS ZAJZON PÉNES.

Megjelenik — július és augusztus havát kivéve — havonként kétszer, legalább egy ivnyi tartalommal. — **Előfizetési ára:** egész évre 3 frt., félévre 1 frt 50 kr. — Pályázatok s egyéb hirdetések petit soronként 5 krral számítatnak. — Kéziratok nem adatnak vissza.

E közlöny beltartalmát illető közlemények a szerkesztőhöz (Fapiacz-tér 6-ik szám.), az előfizetési pénzek, hirdetések és reklamációk pedig — SÓLYOM JÁNOS, községi iskolai tanító, egyleti pénztárnok címén — a kiadó hivatalba (Feleki út 1. sz. a.) küldendők.

Helyesírás és fogalmazás.

(Vége).

Bizony sok és lelkiismeretes munka szükséges az írásbeli dolgozatok kijavításához. S még azt sem foghatjuk rá, hogy ha munka is, ha fárasztó is, de kellemes vagy lélekemelő.

Azonban kötelességünk; s ez az egy szó: „kötelesség” mindent megmond.

Ha Arany János költői lelke nem riadott vissza e munka lelkiismeretes teljesítésétől, annál inkább megtehetjük mi.

Ugyanis, Aranynek Nagy-Körösről keltezett és Tompa Mihályhoz intézett levelében ezeket olvassuk:

„Iskolánk nagyon megszorodott: borzasztó a corrigendák tömege. Egy szerkesztő nálam annyival van kedvezőbb helyzetben, mert neki a beküldött (ostoba) dolgozatokat elolvasni sem kell végig, annál kevésbé kijavítani, mint én teszem vagy 160 darabbal két hetenként. Azonban örömet teszem édes anyanyelvünkért míg lehet.” (Nagy-Körös, 1855. jan. 16).

Pedig ugyanekkor valamely nagyobb művén is dolgozott, a mint azt ugyan ebben a levélben megírja. Többek közt így szól: „Van ugyan az én fiókomban valami, a mit néha-néha előveszek, s egy-egy vonást szeretettel rántok rajta; de erről beszélni, míg nem kész, nem akarok, azt is bánom, hogy eddig szóltam felőle. Csak még ezt az egyet aztán

„Állj meg élet napja, oh állj meg fölöttem,
Csupán míg ez egy dalt szépen elzöngöttem:
Azután nem bánom, hadd jöjjön az este:
Édes lesz a harmat, mely sirom megeste.”

A korrekturáról más levelében is megemlékezik, (1858. nov. 28.) mondván, hogy két hetenként 25—30 óráját veszi igénybe. „Ez nem tulság, erősíti a csillaggal oda írt megjegyzés, Arany minden tanítványa tudja, hogy a beadott dolgozatokban egyetlen helyesírási hibát sem hagyott javítatlanul, pedig négy osztály dolgozatait revidéálta.”

A lelkiismeretes javítás mellett szükséges az is, hogy a fekete táblán minél többször gyakoroltassuk a helyesírást. Irassuk föl a kijavított szót vagy mondatot. A táblára való iratás már azért is czélszerű, mert a fehér krétával írt betű a fekete táblán jobban bevésődik a tanuló emlékezetébe, mint a puszta szó.

Van nekem egy ismerősöm, a ki, mivel nagyon népes az osztálya, VI. elemi, ott van már reggel $\frac{1}{2}$ óra-

kor a tanteremben, s az iskolában lézengő egy pár lánykát maga mellé veszi, nem kötelességszerűleg, csak úgy barátságosan beszélgetve; a gyermek észre sem veszi, hogy komoly dologról van szó; aztán elolvassa velük az általuk írt fogalmazást, s együtt kijavítják. Így kevesebb munka marad a rendes tanórára, s a gyermek többet tanul.

Ebből kötelességet csinálni persze nem lehet sem egyik, sem másik részről; de, a ki megteszi, biztos sikert arat, föltéve, ha sikerrel tanítható valamely gyermek.*)

A rend, tisztaság és takarékoság érdekében pedig, soha se engedjük meg, hogy a tanulók hulladék papirokra, kitéptt lapokra írjanak. Legyen mindig rendes füzetek, s ennek tábláját foglalják papirba, hogy ne piszkolódjék.

A javításnál tehát, röviden összefoglalva a mondottakat, azt tartanám czélszerűnek, és pedig akár az elemi, akár a magasabb rendű iskolákban: ha 1) az írás kijavításánál a tanuló nem csak passiv, hanem a lehetőségig aktív álláspontot foglalna el, azaz, ha ő maga is javítná a tanító segítségével és útmutatásával a hibákat. 2) Ha a tanulók a táblára minél gyakrabban írának, indokolva a helyesírás szabályaival a füzetben talált kifogásokat és igazításokat. 3) Ha a tanító lelkiismeretes munkát csinál a javításból és nemcsak, hogy utána néz és nézet a hibáknak, hanem a maga idejében szedi elé és javítja a füzeteket; akkor midőn még élénken él a tanuló emlékezetében a fogalmazás és meg van benne a dolgozat iránt való érdeklődés; s nem akkor, midőn a növendék már elveszítette minden érdeklődését és azt sem tudja, hogy miről írt.

Hogy a helyesírás érdekében föltétlenül szükséges az, hogy a gyermek úgy otthon, mint az iskolában helyes, szabatos és magyaros zamatú beszédet halljon: ez természetes, azért fölöslegesnek tartom ezt fejtegetni. Hiszen, a mint fennebb is említettem, a helyes beszéd első irányadója, támogatója a helyesírásnak.

A mi végre a dolgozat tárgyát illeti, erre nézve a fő dolog az, hogy a tárgy ne legyen sem igen nehéz, sem igen könnyű, úgy az elemi, miként a magasabb iskolákban. Első esetben nem fejleszti a tanuló gondolkodó tehetségét; második esetben elkeseríti és elveszi kedvét a munkától. Ezen kívül hibás eljárás az is, ha egy témát csak úgy, pusztán oda dobunk; különösen egy-egy fogalmazási fokozat kezdetén vagy nehezebb föladványok-

*) Mert az is bizonyos, hogy némely gyermeknél, úgy szólva, hiányzik a helyesíráshoz való érzék; az ilyeneknél aztán igen nehéz valamire menni a legnagyobb erőmegfeszítés mellett is.

nál. Hasztalan mondom pld. a kezdő fogalmazónak: kérszítsen egy értekezést „A munka áldásáról.“ A nagy része azt sem fogja tudni, hogy kezdjen hozzá? S ilyen munkára kényszerítve, különös fogalmat nyerne az a gyermek a munka áldásáról. Ha neki is fog valami nehezen, üres, élethetetlen dolgokat ír össze, vagy ha otthon kell kidolgoznia, kidolgoztatja mással.

Ezért, mielőtt az osztály íráshoz fogna, kérdéseket állítunk föl. Előbb a jobb, eszesebb tanulóktól kérdezzük meg: mit gondolnak a tételre vonatkozólag? Mit írának? Ugyanezt tesszük azután a közepes és gyöngébb tanulókkal. E kérdések alapján egy tervvázlatot készítettünk ott helyt, s ezt kidolgozás végett föladjuk. Például a fent nevezett tételre nézve körül-belől a következő tervet lehetne készíteni:

1) A munka nem teher, hanem Isten áldása. (Miért?) 2) Erősíti testünket és lelkünket. (Például). 3) Csak a munkás ember szeretheti és becsülheti életét. 4) A munka nemesít, mert sok jót tehetünk. (Hogyan?).

Vagy állítsunk föl egy másik témát; legyen az leíró írásbeli dolgozat.

Például: „Egy nyári estémm falun.“ A tervvázlat körül-belől ez volna: 1) Mikor szűnt a hőség? Milyen volt a levegő, a hogy, a szemhatár? 2) Miféle állapotok jártak-keltek, röpkedtek naplemente után? 3) Milyen volt a növényzet? 4. Mit tett a földműves, a mint az est-harangot meghallotta? Hogy éreztük mi mindnyájan magunkat?

Így megszokják a tanulók értelmöket fegyelmezni. Megszokják a logikus gondolkozást és megszokják azt, hogy ne csak lim-lom gondolatokat dobáljanak a papírra, hanem, hogy annak, a mit írnak, legyen valami magva is.

Azonban itt megjegyzem, hogy magasabb osztályokban és még az elemi 6-ik osztályban is lehet már az év közepe és különösen vége felé egy-egy könnyű, de csakis könnyű témát úgy föladni, hogy a közös megbeszélés és vázlatozás elmaradjon, és pedig azért, hogy szokjanak önálló gondolkozásra; mert ha minden feladatnál és szakadatlanul csak a közös megbeszélés, útmutatás alapján dolgoznak; gondolkozó tehetségük elrestül, s ha az életbe kilépnek, még egy közönséges levelet sem tudnak a más segítsége nélkül megírni. Egy nehezebb írásbeli munka megoldásánál meg éppen a szomszédba futnak gondolatért.

Azt pedig fölösleges hangsúlyoznom, hogy a dolgozatok a lehetőségig bent az osztály tantermében készüljenek, s ne otthon. Azért tesszük hozzá: „a lehetőségig.“ mert, sajnos, nálunk Magyarországon az iskolák helyiségére, építésére oly kevés gondot fordítanak, hogy akárhányból nem csak az egészséges, jó levegő hiányzik, mely a vérkeringés, a légzés szabályosságára, s így a szellemi működés éberségére annyira nélkülözhetetlen: de még az áldott világosság is ki van zárva, különösen az őszi és téli hónapokban. Ilyen iskolákban hasztalan vagyunk meggyőződve a házi dolgozatok számtalan rossz oldaláról. A szem az első, s ezt nem szabad föláldozni semminek. Pedig, hogy mennyi visszaélés, rendetlenség történik a házi dolgozatokkal, azt tudja minden tanító, a ki írásbeli dolgozatokkal foglalkozik. És senki se árátsa magát azzal, hogy az ő tanítványai mind kivételek; ilyen kivételes állapot nem létezik.

Ha azok a visszaélések azonban nem is fordulnának elő: akkor is ezélszerűbb az iskolában való iratás, mert a növendék (bármilyen korut is érte ez alatt) annyira el van foglalva az iskolai munkán kívül más teendővel: idegen nyelvvel, zenével, kézimunkával, hogy alig marad ideje egy-egy üdítő sétára, játékra stb. Hogy foglaljuk el

még írásbeli munkával?! E szerint egészségi szempontból is helyesebb, ha a tanterem alkalmas, ott iratni a fogalmazást.

De a dolgozatok változatosságáról is kell gondoskodnunk. Bármelyik fokán legyünk is a fogalmazásnak, nem helyes mindig csak egy kategoriából vett gyakorlatot készíttetnünk. Hibás eljárás volna, ha péld. az elemi iskola hatodik vagy a felsőbb leányiskola I. II. osztályában egész éven át csupán levelet, számlát és ügyiratot dolgoztatunk, vagy olvasmány alapján iratunk. Ezt az egyhanguságot nagyon megunja a gyermek; az unalom pedig rossz tanulótárs. Aztán gépiessé is válik nagyon ez a módszer, s a szellem egyoldaluan fejlődik.

Tehát úgy a gondolkozó tehetség, mint a helyesírás érdekében, szükséges a dolgozatok változatossága.

Szükséges, hogy egy-egy leírást, kis elbeszélést (valamely olvasmány alapján), levelet, s a hol a tanterv értelmében szükséges: közéleti írásművet, a fejlettebb tanulóknak egy-egy értekezést is adjunk.

A fokozat minőségére nézve is lehetne egy pár szót szólni. Itt legjobb vezető ugyan a gyermekek értelmi tehetségének ismerete, pszichológiai kipuhatólása annak: mennyit bírnak, s mit bírnak meg? Az elemi 4-ik osztályig bezárólag a nyelvgyakorlatok foglalják el ugyan az idő nagy részét, de a beszédrezekek, az egyszerű és összetett mondatok iratásán kívül nem árt itt sem, mint azt némely iskolában teszik is, egy-egy összefüggő dolgozatot iratni. Egy rövid mesét vagy regét vagy más efféléit, elbeszélés vagy elolvasás után.

Annál inkább szükséges, hogy az V. és VI. osztályban kezdetben olvasmány alapján emlékezetből irassunk fogalmazásokat az ügyiratokon és leveleken kívül; később kerül a sor az önállóbb dolgozatokra.

E szerint az írásbeli dolgozatok tárgyára nézve a következő fokozatot tarthatnók szem előtt:

1. Fokozat. Nyelvgyakorlatok füzetben és táblán. Rövid mesék vagy elbeszélések írása olvasás és kifejtő kérdések alapján. (IV. osztály).

2. Fokozat. Az előbbieket mellett levelek és ügyiratok a táblára írott vagy a könyvből olvasott minták után. (V. oszt.)

3. Fokozat. Leírások természetrajzi és földrajzi ismeretek nyomán; kifejtő kérdések és tervvázlat készítés után. (V. VI. osztály).

4. Fokozat. Könnyebb fajtájú leírások önállóbb módon. (V. VI. oszt.)

5. Fokozat. Értekezések előleges megbeszélés alapján tervvázlat készítésével. (VI. osztály és a polgári vagy felsőbb leányiskola alsóbb osztályiban).

6. Fokozat. Nehezebb fajtájú leírások és könnyebb értekezések, melyeknek csak a témáját adja a tanító. Tervvázlat és kidolgozás egészen a tanítvány munkája. (Polg.- és felsőbb leányiskola).

7. Fokozat. Midőn a költői műfajokról tanulnak (epikai, lyrai, drámai művekről) következik a kisebb-nagyobb költői művek, különösen epikai művek (Vörösmarty, Arany, Tompa) tartalmának leírása; előleges megbeszélés alapján vagy anélkül (a könnyebbeket és kisebbeket). Ezekkel fölváltva készítnék önállóbb dolgozatokat is.

Irodalmunkban alig van olyan munka, a mely a fogalmazásnak fő kép gyakorlati oldalával foglalkoznék.

Elméletet találunk eleget, különösen az u. n. iránytanokban, de a gyakorlati rész alig van, vagy éppen nincs méltatva. A fent nevezett és más nyelvgyakorló könyvek pusztán a nyelvtanra és a közéleti írásművekre szorít-

koznak. A magasabb iskolák számára írt költészettani s más efféle munkák közt még legtöbb gyakorlati útmutatás van a fogalmazásra nézve: a Bárány I. féle „Olvasó- és nyelvképző könyv”-ben, a melyet úgy lát-szik tanítóképző-intézetek számára írt. (Noha az iskola megnevezve nincs.)

A francia- és német irodalom több olyan tankönyvvel rendelkezik, a mely teljesen vagy főleg gyakorlati czéllal (a fogalmazásra nézve) van írva. Ilyen péld. magasabb tanintézetek számára: „Hand u. Hülfsbuch für den Unterricht im deutschen Aufsätze“ Dr. W. Sommer. A 352 lapra terjedő könyv 13 fokozaton keresztül foglalkozik az írásbeli dolgozatokkal, illetve fogalmazásokkal, rövidebb vagy hosszabb szöveget, azaz tartalmat és tervvázlatokat nyújtva különböző fajtájú elbeszélésekre, leírásokra, értekezésekre, levelekre és ügyiratokra nézve.

A francia tankönyv-irodalom illusztrált művel is szolgál az elemi iskolák számára. „Cours complet de la langue française. Style et redaction Par A. Morlet, E. Dupuis.” Minden elbeszéléshez 1—2 kép van mellékelve, sőt vannak egész képsorozatok szöveg nélkül csak pusztán az aláírással, s a tanulónak az elbeszélést a képekből kell kitalálnia és leírnia. (Redaction sur images.) Így természetesen fejlődik a megfigyelő ereje, gondolkozó és képzelő tehetsége egyaránt. A többenél elbeszéli egész röviden a tartalmat; utána írja a vázlatot. A vázlat után kifejtő kérdéseket állít föl, a melyeknek alapján a gyermek leírja az elbeszélést. Például lefordítok egyet, a melynek címe: „Meghalt a hazáért”.

„1872-ben Elzász egyik városában volt egy 200 éves fenyőfa. Egy reggel a francia trikolort látták csúcsán lobogni. A maire (polgármester) és souspréfet (alispán) le akarták vétetni. Egy ember fölmászott, de az ágak el voltak fűrészelve. Az első ág letört; azután a következő. Most egy másik ember mászik föl, a mint le akarja venni a lobogót, leesik. A németek dühösek; az elzásziak ujjongnak. A poroszok, hogy megboszulják magukat, elégetik a fát. A következő napon, a fa elszenesedett törzsén egy kereszt volt a fölirással: „Meghalt a hazáért!”

A rövid elbeszélés után következik a tervvázlat így: 1) A vén fenyő és a háromszínű lobogó. 2) A maire és souspréfet haragja. Le a lobogóval! 3) Ki fog fölmászni? Az ág eltörik. 4) Egy ember megragadja! Borzasztó esés! 5) A fát elégetik. 6) A fölirat. E tervvázlatot követik azután a kifejtő kérdések.

Ilyen, s ehhez hasonló gyakorlat van benne 140. Ezután áttér a levelezésre. Bemutat Mm. de Sévigné, George Sand, Voltaire stb. leveleiből töredékeket és 21 gyakorlatban szintén tervvázlat alapján írat a gyermekkel is különböző fajtájú leveleket.

Tehát az elősoroltam segédkönyvek is azt bizonyítják, hogy az írásbeli dolgozatok kiszítése sok gondot igényel; sokkal többet, mint a mennyit ezekre igen sok iskolában fordítanak.

A leggyakoribb visszaélés épen az, hogy a tanító csak odadobja a témát (sokszor minden meggondolás nélkül). Itt van, dolgozzatok. A minek gyakori következménye aztán, hogy a tanuló meggyűlöli az írásbeli munkát és kevés vagy semmi gondot nem fordít rá, vagy mással dolgoztatja ki; a lelkiismeretes, szorgalmas tanuló pedig agyonkinozza magát. Az előre megbeszélte, át-gondolt, tervvázlattal ellátott dolgozatot, illetve témát: a tanulóknak legalább jobbik fele készséggel, ügyességgel s aránylag jó eredménnyel készíti el. Ezért szükséges hát néha gondolkoznunk a miként fölött, mert, ha valahol, úgy az iskolai életben szinte mindig igaznak

bizonyulnak Széchényinek öme szavai: „Tanácskozzunk, fáradjunk, cselekedjünk, tőlünk függ minden, csak akarjunk.”

Három dolog volt tehát t. bizottság, a melyre be-cses figyelmeket fölhívtam:

1) Fordítsunk nagy gondot arra: miként üljön a tanuló az egészség követelményeinek megfelelően az írás-nál, mert jelszavunk: egészség mindenek előtt. A hol a pad és terem megengedi: az I. osztálytól kezdve az asztallal szemben ülve függélyes betűket írjon.

2) A lehetőségig azon legyünk, hogy az elemi iskola 6. osztálya vagy általában a 6. iskolai évben a helyesírás követelményeinek megfelelően írjon.

3) Kövessünk bizonyos fokozatot a kidolgozandó tételekre nézve. Legyen a munka észfejllesztő, de fölül ne mulja a gyermek vagy tanuló szellemi tehetségeit. Szok-jék ahhoz, hogy rendezni, fegyelmezni tudja gondolatait. de elkeseredést vagy éppen unalmat és gyűlöletet ne érezzen az írásbeli munka iránt.

Sajnálom, hogy ilyen hosszadalmas voltam, de ment-ségemül idézhetem ismét Szechényinek egy másik mon-datát: „A ki úgy akar cselekedni, hogy valaha azt meg ne bánja, vagy meg ne sírassa, annak, mindazon pontot, a melyen áll, mindazt, a mi azon ponthoz ér vagy út, tökéletesen ismerni, elkerülhetetlenül szükséges.”

S ha nem is hizeleghetünk magunknak azzal, hogy tökéletesen ismerjük mindazon pontokat, a melyek hiva-tásunkkal összefüggésben állanak vagy érintkeznek; de iparkodjunk legalább arra, hogy a lehetőségig mindazo-kat tökéletesen megismerjük.

Binder Laura.

A házitánító.

(Dr. Lindner A. Ágost után.)

A hol maga a család nem képes nevelési feladatát végezni, ott azt házi-tanítóval egészítik ki. Ez azonban inkább a tanítás tekintetében történik.

Mert a legkedvezőbb helyzetben, melyhez Jean Paul a falusi lelkész és a földbirtokos családját is számítja, sem lesz képes a család maga a tanítást eszközölni és azért fogadnak házi-tanítót, ki a keresztyén család körében egészen más jelentőséggel és állással bír, mint a rab-szolga, mint házi paedagogus (Hauspaedagog) a görög és római családokban birt, daczára annak, hogy a házi-tanítót nálunk is sokszor magosabb rendű szolgálta gyanánt tekintik.

E hivatal minden esetben nagy felelősséggel jár és nehéz, mert a házi-tanítóra háromlik nemcsak az egész tanítás végzése, tehát ama feladat, mely az iskolai tanításnál egy egész tanítókarrá oszlik, hanem e mellett a házitánítónak kisebb-nagyobb része van a nevelésben, mi mellett állása, apa, anya, esetleg, gouvernante (nevelőnő) és más a házhoz tartozók közt, gyakran kényes.

Mindenek előtt attól függ, hogy a házi-tanító fe-lelős állása a családban, a nevelési eszközök alapján, vi-lágos és kellőleg határolt legyen, hogy tudja, mit köve-telnek tőle, s hogy tőle lehetetlent ne kívánjanak, mert már a gondolat, hogy egyetlen ember vezesse az összes tanítást és nevelést, kissé merészség, a miért sokszor a házi-tanító teendőit több személyre osztják fel vagy pe-dig egyesítik a házi tanítást az iskolai tanítással.

Másik nehézség abban rejlik, hogy a házi-tanító fontos paedagogiai hivatásának méltóságát, a gyakran igen függő állásánál fogva, a házban fentartsa. E mellett állásának öntudatát, melyet az neki felró, szerénységgel és alázatossággal kell egybekapcsolnia. A család becsülje

a tanítót, ne tekintse szolgának, hanem a család tagjának és tekintélyét a mennyire csak lehet, óvja meg.

Ily nehéz és egyszersmind felelős állásnál fogva tanácsos, s a mi a tanítónak is kellemes lesz, a nevelői (tanítói) tevékenység eredményeit, egy házi vizsgálatral, erősíteni és biztosítani. Ez a házi-tanító állásának megszilárdítására is nagy befolyással lesz.*)

Ide tartozik ama kérdés, vajon az egyes vagy tömeges nevelésnek van-e előnye, a házi nevelés értékét összehasonlítva az iskolai neveléssel. Oly kérdés ez, mely felett a paedagogusok nézetei eltérők, bár jelenleg az általános ítélet az utóbbit pártolja Nem tagadható, hogy e két nevelési nem mindegyikének fény és árnyoldalai is vannak.**)

A magánnevelésnek árnyoldala, az egyoldalúság, melybe az többé-kevésbé belélesik, miután a növendék teljes szellemi fejlődését a tanító személyétől teszi függővé. A magánnevelés főleg azokat az előnyöket nélkülözi, melyek a kor- és miveltségtársak társaságából fejlődnek ki. Miután az embernek a társadalomban kell élnie, fontos, hogy a társadalomban neveltesse is.

A tömeges nevelésnél a növendéket nemcsak nevelője, hanem társai is nevelik, s hogy a növendékek egymással közös nevelését helyes utra terelni a nevelő dolga, nem szenved kétséget.

A társas nevelés különösen az életben oly fontos emberi részvétet növeli, a mennyiben a növendéket a közlekedés és különböző viszonyok egész halmazával ismerteti meg, mit az egyedül neveltnek nélkülöznie kell. Továbbá számos szemlélettel kínálkozik, melyek a legfontosabb szemléleti tárgyra, az emberre vonatkoznak. A növendék a maga tanuló (nevelő) társait, munkálkodásukban, egyéniségük különféle nyilatkozataiban szemléli, mi által a legfontosabb emberismeretnek alapját veti meg, s az emberkerülés helyett, bizonyos nyájasságot és az emberek közlekedésével való biztosságot nyer. A társas nevelés a növendéket továbbá a felfuvalkodottságtól óvja meg, miután önhittségét tanulótársai visszatartják.

A tömeges nevelés felébreszti a növendékben a verseny rúgóját, mely arra serkenti, hogy társait felülmulja, mit a figyelmes nevelő a nevelésnek egyik főszeközéül használhat fel. E buzdítást nélkülözi az egyes nevelése, miután egyetlen növendéket a nevelő élénkebb tevékenységre nem sarkalhat és a tanulóban magában sem ébredhet fel a verseny ösztöne. Ellenben nem tagadható, hogy a tömeges nevelésnél az erkölcsi ragály veszedelme állhat be, mely a társadalmi viszonyok között válságossá lehet. E veszedelmet ellensúlyozni, a felügyelet és kormányzás feladata, mely különösen a tömeges nevelésnél előtérbe lép.

A magánnevelés már nemzetgazdasági szempontból

*) Miután a család, a legjobb körülmények közt, a hol az a házi-tanító által egészítették ki, nem tud az összes nevelési követelményeknek megfelelni, beáll a szükségesség a családot összekötni az iskolával, melylyel gyermekei nevelésében úgy osztozik, hogy a családra a szó legszorosabb értelmében a nevelés, míg az iskolára, mindenekelőtt a tanítás esik, bár az utóbbinak nem szabad a nevelés feladatáról egészen lemondani. Ezen nevelési feladat már a legnépszerűbb és legbiztosabb, miért is ezt közelebről kellene vizsgálat alá venni. De előbb meg kellene vizsgálni, vajon az osztatlan nevelés tágabb és művészi formája nem képes-e ezt vezetni, mire a természetes család nem terjeszkedik ki. De evel az alumnat-paedagogiához tértünk, melyről most nem szólunk.

**) Az egyes nevelés azért ajánlatos, mert a gyermek egyéniségére nagyobb figyelmet fordíthat. A nevelő egész erejét és idejét növendékének szentelheti és nevelési rendszerét az egyedhez alkalmazhatja, a nélkül, hogy azt, egy általános, a gyermekek tömegére alkalmazott nevelési és tanítási rendszerre irányítaná. Végre az ilyen magánnevelés vonzó és hatásos alakját adhatja a személyes bánásmódnak.

nem lehet soha általános nevelési rendszerré, mert drága és sok idő és erő pazarlással jár. Így állít oda Rousseau, nevelési ideáljában, egy nevelőt, ki Emil nevelésének 20 évét szentel, míg önnevelésén 22—30 évig dolgozott!

A tanítás terén Quintilián (szül. 42 Kr. u.) volt az első, ki az iskola: tömeges nevelését a házi nevelés ellenében védte és vette pártfogása alá okadatolt érvekkel bizonyítva az elsőt. Ellenben Herbart, ki maga-is házi nevelő volt, azt találja, hogy a nevelési rendszer legszebb problémái, csak a házi nevelés által fejthetők meg. Locke és Rousseau növendéke egyetlen fiu volt.

Holzmann Ignác:

Az ifjui erényekről.

Sokszor és sokan mondták már, hogy az ifjuság az élet tavasza. Én az ifjuságot annak képelem az emberiségben, a mik a növényvilágban a százados tölgyek körül csoportosult ifju fácskák, melyek még gyöngye ágaikban és rügyeikben rejtik azt az erőt, mely a hatalmas tölgyet győztessé tevő a küzdelemben.

Minden, mi szép és nemes, mind ráillik, vagy jobban mondván, ráillő kellene, hogy legyen az ifjuságra. S mégis hányan nem becsülik meg ezt az, ugy szólván, természeti ajándékot? S hányan vannak, kik meggondolatlan magaviselet által elragadtatva, az ifjuság meggyalázóivá lesznek?

Hogy az ifjuság valóban szép legyen, fontos erényekkel kell birnia. Ezek között a legelső közé tartozik:

I. A szerénység. A szerénység egyike azon erényeknek, melyek az ifjuságot ékesíteni képesek. Igen találóan mondja Kazinczy F., hogy a szerény „Mást ha dicsérnek örül, őt ha dicsérik pirul.“ Valóban, ha meggondoljuk, minden ifjunak ilyennek kellene lennie. Legyenek bár egy ifjunak nagy és szép erényei, vagy érdemei: azokkal ne dicsekedjék.

Fájdalom, korunkban épen az ellenkezőt kell tapasztalunk; a legesekélyebb érdem már annyira felizgatja tulajdonosát, hogy ez kevélységében vakká lesz, azt hiszi, hogy mindennek kezdete és vége ő, hogy a világ egyedül érette áll fenn. Már pedig ez nem disziti az ifjút. S vajjon vele született-e a gyermekkel a szerénységtelenség? Nem. Tehát annak, hogy e hiba mégis sok gyermekben megvan, más oka, mint a rossz nevelés, nem lehet. Miből ismét az következik, hogy a nevelésnek kell lennie azon eszköznek, melylyel a szerénységtelenség kifejlődését megelőzhetjük, vagy ha már a növendékben megvan, a nevelés által fojthatjuk el. De hogyan? Egyik nevezetes, bár nem oly fontosnak látszó s nem is egészen a tanítótól függő tényező: a gyermek ruházódása, a testtartás és a járás.

Járjon a gyermek csinosan öltözködve, s főleg tisztán. Azonban, nem helyes a gyermekre valami cifra, vagy különöz szabású ruhát adni, mert ez táplálja benne a büszkeséget, s főleg azoknak kicsinylését, kiknek nincs oly szép öltözetük, mint a minő az övé. Mert az ifjunál is, de főleg a gyermeknél még a ruha is mérték, melylyel magát másokhoz méri, s ha a magáét szebbnek találja, azt hiszi, hogy az ő maga értéke is több. S ime kész egy ok a szerénységtelenségre.

Nem kell megengedni a túlfeszés, a hányi-veti járást, mert ez is táplálja a szerénységtelenséget. A félnék gyermeket némileg bátoritanunk kell, hogy szokja meg a bátorság illendő mértékét; de a bátor gyermeknél inkább arra kell törekedni, hogy a bátorság az illendőség határát tullepve, szerénységtelenséggé, vagy épen arczátlanossággá ne váljék.

A jutalmazásban és kitüntetésben, álljon bár az egyszerű megdicséresből, ne legyen a tanító tulságos bőkezű; de ha megteszi, vigyázzon a hangra, melylyel a dicséretet kimondja, nehogy ha rövid és egyszerű is a dicséret, a hang által elkapatva érezze magát a növendék.

Örök baj a társadalom részéről az, hogy nem elég komolyan és tárgyilagosan bírálja meg az emberek dolgait és tetteit. Némelyeket felmaga ztal nem nagy dolgért, másokat figyelemre sem méltat, vagy éppen lealaz. Mindkettő nagy hiba. Az érdem feletti magasztalás mégis nagyobb; elhiteti egy egyénnel, hogy nagy ember, annyi nagyot és szépet tett, hogy a világ már az ő nem illő tetteit sem rója meg, s kész a szerénytelenség. Emitt meg talán egy tehetséget, vagy legalább egy szorgalmat a közöny, vagy korholás következtében lehet ugyan, hogy még nagyobb erő kifejtésre serkentünk, mert gondolja, hogy hátha mégis csak észreveszi a világ végre őt is és méltányolni fogja; de igen könnyen meglehet az is, hogy a közöny és mellőzés elveszi munkakedvét, félre vonul, és a világra nézve egy tehetség elveszett.

II. Az emberbecsülés szintén egyik szép tulajdona az ifju embernek. Az idősebbek megbecsülésének szép példáit látjuk az ő korban. Így látjuk pl. a görögöknél, midőn az olympiai játékokon a görög nép ifjai vénei jelen voltak, az ifjuság rendszeren állva fogadta a megjelent öregeket s addig egy sem ült le, míg az öregek mind helyet nem foglaltak. Szép jele ez az öregek megbecsülésének s az idősebbek iránti tiszteletnek.

Fájdalom, manapság már megritkult az emberbecsülés. S a mi van, az is eredetét sokszor csak két forrásból meríti, u. m. a társadalmi állásból, vagy pedig a vagyoni helyzetből. Pedig bizonyos, hogy ezeknek nem mindenike érdemli meg azt a megtisztelést, melylyel irántuk az emberek látszólag viseltetnek. Vannak, kik sem magas állással, sem vagyonnal nem rendelkeznek, s e miatt mellőzésben részesülnek, pedig a megbecsülést Isten és ember előtt megérdemlenék. Szomorú jelenség ez iránya korunk emberbecsülésének. Szomorú, hogy az emberben nem az embert, hanem az állást, vagy vagyont

becsülik. De milyen ez is? Hisz látjuk naponként. Ha egy gazdag ember a sors csapása következtében megszegényedik, vége az ő becsületének és tiszteletének; ha egy más hivatalát elhagyja, szintén oda a becsületének. Ezen egészségtelen társadalmi állapotot segíteni kell. Tegye meg az iskola is, a mi tőle telhetik a gyermekek helyes nevelése által.

Első sorban szerezzék meg a gyermekek becsülését a maga számára. Erre nézve szükséges, hogy legyen a tanító teljesen szakképzett; járjon egyszerűen, de tisztán; legyen lelkiismeretes és becsületes ember.

A gyermek, ha belép az iskolába, köszönjön illedelmesen, hasonlókép távozáskor.

A tanítót felállással fogadják a gyermekek. Felelésnél szépen, egyenesen, illedelmesen áll a gyermek; hangja ne legyen túl erős, vagy nagyon gyenge. Társait főleg a szegényebbeket ne nézze le. Ne szigetelje el magát tőlük az által, hogy velök ne beszéljen, ne játsszon, vagy ne akarjon mellettök ülni.

Ne engedje meg a tanító magának, hogy ő a gyermekeket kigunyolja, ne engedje meg a gyermekeknek, hogy azok egymást azért csufolják, mert egyik ilyen, vagy amolyan vallású, mert egyiknek nem ép a beszéző szerve, vagy más testi fogyatkozással bír.

A gyermek szülőinek távozáskor, vagy érkezéskor köszönjön, sőt kezet is csókolhat, hasonlóan, ha azoktól valamit kap.

Az utcán köszöntse tanítóját, az iskolai, egyházi és világi előljárókat, s a lehetőségig minden nálánál nagyobb, s főleg az öreg, tisztességes embereket. Sőt az is igen jó lenne, ha a gyermekek ahhoz szoknak, hogy egymást is üdvözlöjék.

Ha nyilvános helyekre mennek, meg kell tiltani az előre való tolakodást és minden illetlenséget.

Ha ezekre és még sok más ezekhez hasonló aprólékos dologra kiterjesztjük figyelmünket, én hiszem, hogy a fáradság nem lesz eredménytelen, s hogy az emberbecsülés szép erénye minden ifju közös kincsévé válik.

(Vége következik.)

Zilahi György.

T Á R C Z A.

Emberberáti és társadalmi intézmények a középkorban.

(Folytatás.)

Hogy némi fogalmat szerezzünk magunknak egy középkori nagy város forgalmi és fogyasztási viszonyairól, felemlítjük Milano városát, melynek a tizenharmadik század második felében 200 ezer lakosa volt. Ezen városnak az egykorú évkönyvek szerint 150 nagy fogadója vagy szállodája volt, azonkívül 1000 borháza, melyekben naponként nagy mennyiségű szeszes italok fogyasztattak. Az anyagiakról 400 sütő és ugyanannyi mészáros gondoskodott, minthogy Milanóban naponként 72 ökör került a vágóhídra.

Ezen nagy város reánk maradt statútumaiból tudjuk azonban azt is, hogy az egészségi viszonyok felettén rossz lábon állottak. Volt ugyan a városnak több mint 200 orvosa, csak hogy azok képzettsége és szakismerete épp oly gyarló és elégtelen volt, mint megingathatatlan a nép hite orvosainak bölcsességében. Legtöbben az orvosok közül zsidók voltak, kik a córdovai vagy palermoi egyetemeken végezték kétes értékű tanulmányaikat s kik

Hüllmann szerint több figyelmet fordítottak a pénzkeresésre, mint betegek egészségére.

Ilyen körülmények közt felvilágosodottabb férfiak már korán belátták annak szükségét, hogy az orvosokat valamint általában a gyógykezelést hatósági ellenőrzés alá kell helyezni. A középkori egyleti szellemből következett, hogy az orvosok épp úgy, mint az iparos kézművesek czéhbeli testületet képeztek; az orvosok és gyógyszerészek sok helyütt egész a tizenhatodik századig egy czéhben egyesültek, melynek fejei hol az egyik, hol a másik körből választattak.

Ámbár az orvosok az egyetemeken az előirt szigorlatokat, rendszeren három évi tanfolyam befejezése után, kiállották, a városi hatóságok ezzel, úgy látszik alapos okokból, nem voltak megelégedve; s az illetőnek még egy külön czéhbeli testület előtt is vizsgát kelle tennie, mielőtt nyilvános gyakorlatra bocsájtatték. Minthogy a belgyógyászat ezen időkben még gyermekkorát élte, szorosán vett tudományos gyógykezelésről szó sem lehetett; a növények és savak szolgáltaták a legtöbb esetekben a gyógyszert s az u. n. sympathikus eszközök feltétlen

hitelességgel bírtak. Az orvosi tiszteletdíj természetesen első sorban a beteg vagyoni viszonyaitól függött: tiz, egész huszonöt zsoldi vagy krajczár volt közönségesen egy látogatás díjja; szegény betegek mindenütt ingyen részesültek orvosi segélyben. Az olasz városok orvosi negyedekre voltak osztva, melyek mindegyikében meg vala határozva a kezelő orvosok száma, kik rendszeren a Potes-tas vagy Podesta, a polgármester felügyelete alatt állot-tak. Azon szerencsétlenek gyógykezelésére, kik a bírói kintatások alkalmával sebeztek meg, egy sebész-orvos volt alkalmazva, kinek évi fizetése Paviában 50 font réz-pénzben, tehát mintegy 25 forintban volt megállapítva. Az orvosok sok helyütt fel valának mentve a katonai szol-gálat kötelezettsége alól. A régi hollandi városok naplói-ban a városi orvosok tiszteletdíja rendszeren „borra való“ czímen van bejegyezve; míg Nürnberg, Frankfurt, Bre-men és más német városokban az orvos-sebészi hivatal őr-sze van kötve a borbély műhelyek tartásával s egy nyilvános fürdővel, a miért Németországban a borbélyok hivatalosan most is Bader-eknek, fürdőseknek neveztetnek. Egész a tizenötödik század végéig orvos, sebész, gyógy-szerész és borbély rendszeren egy és ugyanazon személy volt, egy czéhhez tartoztak s külön gyülekező vagy megszálló helyekkel (Herberge) bírtak minden nagyobb városban.

Hogy a gyógyszer-tárak, mily szigorú felügyelet és ellenőrzés alatt állottak, azt bizonyítják többek közt Mi-lano, Augsburg és Regensburg városok statutumai. Tilt-va volt régi, romlott gyógyfüvek tartása, melyeket min-dig meg kelle ujtaniok az orvosok útásításai szerint. Házszereket Milanóban csak a hatóság tudtával és engedélyével lehetett használni. Szigorú tilalom alkalmaztatott mindenütt a mérgek árúsításánál, melyeket például Ar-lesben Franciaországban csak hét megbízható és kifo-gástalan tanu jelenlétében volt szabad kiszolgáltatni. Ha-sonló szigorral jártak el a hatóságok a bor és a többi szeszes italok meghamisítói ellen kivált Németországban, hol a bort közönségesen timsó, méz és ólom hozzájárul-ásával hamisították. Az égett szesz vagy pálinka emlí-tése legelőször a majnai, frankfurti naplókban fordul elő 1360-ban. Bécsben, Regensburgban, Kölnben és Antwer-penben a hatóságok szakértőket neveztek ki a bor meg-vizsgálására, s csak akkor volt szabad azt kimérni, ha a vizsgálat annak tisztaságát bebizonyította. Bolognában a hatóság örködött a felett is, hogy éretlen gyümölcs ne kerüljön árúsításra s a szüretet csak akkor engedte meg, ha a szőlő teljesen megérett.

(Folyt. köv.)

Dr. Lázár Gyula.

PAEDAGOGIAI ESETEK

29. A kéményseprő. (Bennlakással egybekötött intézetből). Bár a tanelveknél fogva a tanítás anyagától, a tárgytól eltérni nem volna szabad; sok esetben mégis megtörténik, hogy a tanító a tárgytól eltérve más térre lép. Ezt helyeselni abban az esetben tudom, ha a tanító az ilyen kitérést tanítványainak vallás-erkölcsi épülésére használja fel; különösen oly egyéneknél alkalmazható, kik erkölcsileg hátramaradtak.

Még néhány perc hiányzott az órából; a tananya-got már csak ismételnem kellett volna, midőn növendé-keimet részben a szorgalom, figyelem és akarat-erő hiá-nyában, részben csufolódo természetükért korholni kez-dém. Az I-ső és II-ik osztály növendékei, kik között a legfiatalabb 12 éves, a legidősebb 16 éves volt, valóban megérdemelték erkölcsi feddésemet; különösen a legidő-sebbik, ki durvaságánál, hanyag és csufolódo természe-ténél fogva a többiek közül kivált. A többek között ecse-

teltem az írni-olvasni nem tudó egyének szomorú hely-zetét s azt, hogy manapság a nélkül nem is lehet ipa-ros, nem szabadítják fel (megjegyzendő az, hogy itt min-den növendék ipart tanul); s ha nem becsületes, nem igen boldogulhat; figyelmeztettem őket, hogy választott iparuknál kitartó szorgalomra van szükségük.

Ezek végeztével az idősebbik, ki leginkább olyan mesterséget óhajtott, melynél sokat tudjon henyélni, s melynek megtanulása kevés fáradságba kerüljön, oda szól, hogy ő kéményseprő lesz (épp az nap reggel separték a kéményt). Növendékeim nagyott nevettek. Az én em-berem, ki a fenti tulajdonságok mellett még cigány ere-detü is, úgy vélekedett, hogy a kéményseprő mesterség-hez nem kell sem szorgalom, sem ügyesség; nem kell hozzá tudomány, nem kell, hogy valami becsületes legyen, hiszen mindenki kineveti őket fekete ruhájok, kormos arcuk s furcsa szerszámuk hordozása miatt. Kérdeztem, mondaná meg: mi tetszik mégis e mesterségben. Ezt mondta: „Nekem az tetszik, hogy a gyermekek fél-nek a kéményseprőtől.“ Társai erre is jót nevettek s egyik másik azt is mondta: „mily csunya mesterség.“ Látva, hogy növendékeim téves nézetben vannak s csak a külszín után ítélnék, elmondtam a kéményseprő inas történetét.

Egy gazdag özvegy házában a kéményseprő inas el-vegezte a seprést, leereszkedett a kéményen s az előszo-bába jutott. Rövid ideig hallgatózott s midőn észrevette, hogy csak egyedül van az épületben, belépett az előszo-bába, hol egyéb drágaságok mellett egy értékes zseb-beli arany órát pillantott meg az asztalon. Az inas ke-zébe vette az órát s egy ideig nézegette. Egyszer csak kísértetbe jő. A gonosz azt tanácsolja, hogy vegye el az órát, hisz úgy se látja senki; de erre felülkerekedik a jó lelkiismeret, mely azt sugja: „Az Isten mégis lát.“ Újból megszólal a gonosz s azt mondja: „Vedd el, mi-lyen szépen ékesítene az óra, s ha ráunsz, eladod, szép összeg pénzért kapsz érte.“ A jó lelkiismeret előáll s kez-di lebeszélni a bűnről; eszébe juttatja a hetedik paran-csolatot „Ne lopj“! Ő nem akar lopni, nem akar tolvaj lenni; eltávozik, az órát rendes helyén hagyva.

A gonosz és a jó lelkiismeret közti harcot hallotta az özvegy, ki idő közben haza jöven, a szoba ajtaja mel-lett egy függöny mögött foglalt helyet a nélkül, hogy az inast elmenetelében megakadályozta volna.

Másnap magához hívatta az inast; elmonda, hogy tanuja volt a tegnapi jelenetnek; s a miért ellene állt a kísértésnek, neki ajándékozza az órát. A fiu meghatóttan köszönte meg az ajándékot, az özvegy megígérte, hogy ezután is gondját viseli, ha a becsület utjáról le nem tér. Meg is tartotta ígérteit, ruhával és könyvekkel látta el az inast, mind addig, míg önállóságra nem vergődött. Az inas tiszta lelkiismeretének és Isten parancsolata meg-tartásának köszönhetette szerencséjét.

Növendékeim feszült figyelemmel hallgatták végig e történetet; többé nem nevettek a kéményseprőt, mert annak becsületesnek és megbízhatónak kell lennie, hisz gyakran egyedül találja magát idegenek lakásán.

Az idősebb növendék, ki kéményseprő akart lenni felhagyott ezzel a gondolattal, nem érzett magában any-nyi lelki erőt, beállott, illetve czípésznek kérezkedett, mely mesterséget már korábban tanulta volt. Ha ma kér-dezem, mi akar lenni: czípészséget emlí; a kéményse-présre térve, őszintén bevallja, hogy ő kísértésbe jőne, ha oly körülmények közé kerülne, mint a kéményseprő inas és alig hinné, hogy a kísértésnek ellene tudna álla-ni. Azért a fiu, korábbi lusta természetét félre téve, elő-zékeny, szorgalmas és szorgalmas.

A nevelő feladata lesz, hogy a növendéket meggyőzze arról, hogy nem csak a kéményseprő mesterséghez kell tiszta és jó lelkiismeret; hanem szükség van arra minden embernél, ki a társadalom hasznos tagjává akar lenni, s ezt igyekezzék is benne kifejleszteni.

Stoff János.

EGYESÜLETI ÉLET.

Tanítótestületünk központi köre évi első rendes gyűlését f. hó 9-én tartotta meg Kolozsvárt az állami tanítónőképző-intézet helyiségében dr. Lázár Gyula elnöklete alatt a tagok és szép számu művelt közönség részvétele mellett, a lapunkban már közölt tárgysorozat szerint, azon kevés módosítással, hogy az első értekezés a nyelvészet köréből volt véve. Reggel 8-tól 9 óráig Pap Mari tanítónőképző-intézeti gyakorló-iskolai tanítónő tartott nyilvános tanítást a földrajzból az 5-ik és 6-ik osztálynak, mialatt a 4-ik oszt. csendesen foglalkozott. A tananyagot Dél-Amerika fekvése, alakja, határai, öblei, szigetei, felszíne és folyói képezték.

A tanítás a föld öt részét ábrázoló, Gönczy-féle falibroszról indult meg az által, hogy a tanítónő kifejtő s a hól szükséges volt közlő-alakban megismertette a gyermekekkel, hogy a tanítási anyagul felvett világrész a földteke, mely részén, az égövek melyik tájékán s általában Európától melyik égtáj irányában fekszik. Az alak szemléltetésénél figyelmeztette a gyermekeket a földrész határvonalai hajlásainak bemutatása után azon hasonlatosságra, mely Dél-Amerika és Afrika alakjai között van. Ezután átvezette a gyermekek figyelmét azon körrajzra, melyet D.-Amerikáról már előzetesen készített volt krétával a fekete falitáblára. Itt is szemléltette e földirati egység alakját. A harmadik fokozat volt az alakszemléltetésre nézve Dél-Amerika Gönczy-féle külön álló nagy fali térképe, mely kevéssel kisebb, mint a fekete táblára rajzolt s fentebb már jelzett krétarajz. A szemléltetés negyedik fokozatát a gyermekek kezében levő kézi, Gönczy-féle térkép képezte, melyet azonban a gyermekek csak akkor tekintettek meg, mikor figyelmeket a tanítónő arra irányozta. Az egész tanításon e rendszer vonult keresztül, melyet aztán a tananyag bővülésével arányban még kiegészített az, hogy a szemlélő előtt legelőbb csak tisztán körvonalban állott kréta-alakot lassanként berajzolta s beírta a tanítónő a gyermekek előtt. Elsőben a táblára kerültek az öblök nevei, azután a hegyek irányát jelző vonalak, majd a folyók s a D.-Amerikát környező néhány sziget. Az Amazon mértéke a Duna, a Cordilleráké a Kárpátok s a Montblanc, a Tiikáká toé a Balaton voltak. E rendszer természetében már benne van a változatosság, a mennyiben ugyanazon földrajzi tárgy-részlet, péld. egy hegy vagy folyó különböző helyen, nagyságban, térbeli, környezeti viszonylatokban, sőt még színés tekintetében is más-más alakban s valamely újabb érdekelte tényezővel jelenik meg a tanuló előtt. Azonban e változatossághoz még egy más elem is járult. A tanítás láthatólag csak mintegy fűszerezésül s a majd annak idején elkövetkező tárgyalás után vágy felébredésétül pár szóval rámutatott az Orinoko meátn elterülő Llanos fűgazdag lapályára, az Amazon melletti őserdők vastag és magas fáira, valamint a Pampas vidékének dús legelőire s azokon tenyésző számos nyájaira. A vastag fűszerek csónakokat szolgáltatnak a vidéki lakosságnak; a La-Plata környékén legelő állat-csordák nagy hasznot tesznek az arra utazó hajósoknak, de különben is a kereskedésnek azon sok hús és bőr által, melyet termelnek s a forgalomnak juttatnak. A Cordillerakon sok tűzokádó van. Egyébiránt e hegység aranyban, ezüstben a Brazíliai-hegyek gyémántban bővelkednek.

Érdekelte volt célja azon törekvés sikerült felemelésének is, mely szerint abban fáradoznak, hogy a Panamai-öldszorosát átvágják, hogy rövidebbé tegyék a tengeri utat a

Csendes-oczeánra, stb. stb. A folyók közül névszerint eléjőttek a Magdolna, Amazon, S.-Francisco és Parana-folyók, a mellék folyókat a gyermekek szeme előtt megnevezés nélkül könnyen oda rajzolt vonalkák jelölték. Öblei közül meg volt említve a Dária öbl, az Amazon, a Rio de Janeiro és a La-Plata öble; hegyei közül a Parime, a Brazíliai hegyrendszer és a Cordillerák fordultak elé névszerint; a szigetek közül a Falklandi és a Tűzföld szigetsorozat a Magalhaen tengersizorossal s végül a Galapagos szigetek. A tárgyalást az összefoglalás fejezte be. A jelenlevők a tanítást úgy tartalom mint alak tekintetében teljesen sikerültnek nyilvánították.

A gyűlés fél tízkor vette kezdetét, meleg szavakban előadott alkalomszerű megnyitóval. Ezt követte a megelőző gyűlésről felvett jegyzőkönyv hitelesítésének tudomásul vétele s a tisztikar megújítása. A tisztikar következőleg alakult meg: elnök ismét dr. Lázár Gyula, jegyző Keul Sarolta, pénztárnok Kovács János.

A nyilvános tanítás már említett eredményéről Benedek János tette meg a jelentést, melyet a gyűlés örvendetes tudomásul vett.

Ezután következtek dr. Színnyei József egyet. nyilv. rend. tanár felolvasása, a nyelvek fejlődéséről, s dr. Engel Gábor, kórházi igazgató, szabad előadása az egészségtan köréből. Mindkettő igen érdekes és tanulságos volt s állandóan lekötötte a szép számu közönség figyelmét. Többet ez uttal nem szólunk róluk, mert teljes szövegükben közölni fogjuk. Ezek után az elnök a kör nevében köszönetet mondva a működő tagoknak s a gyűlésen megjelent vendégeknek, a gyűlést szívélyes szavakkal bezárta.

Az egyetemes tanító-gyűlést rendező bizottság Lakits Vendel elnök és Somlyai József titkár aláírásával szétküldötte a meghívót az egyet. tanító-gyűlésre. E szerint a gyűlés Budapesten 1890. évi augusztus hó 20—24. napjain lesz, ily beosztással: előértekezlet aug. 20-án d. u., nagy-gyűlés aug. 21-én, 22-én és 23-án. Tárgyalásra a következő kérdések vannak kitűzve:

1. A magyar nyelv tanítása a magyar- és a nem magyarajku népiskolában, kiváló figyelemmel a nemzeti szellem ápolására.
2. A tanítói állás biztosítása s a tanítók szolgálati viszonyainak szabályozása (szolgálati praktika), különös tekintettel a tanítói oklevél értékére.
3. A népiskolai tanterv módosítása, tekintettel az osztott és osztatlan népiskolákra.
4. A népiskolai tankönyvek s ezek bírálatának kérdése.
5. A tanítói közszellem fejlesztése az általános és kötelező megyei tanító-testületek szervezése s az egyetemes tanító gyűlések állandósítása által.
6. Az állami szakszerű tanfelügyelet szervezése tekintettel a néptanítók előléptetésére.
7. A tanítóképzés helyzete.
8. Az Eötvös-alap ügyének rendezése.
9. A szakosztályok jelentései.
10. Esetleges indítványok.

Délutánokra következő szakosztályi gyűlések vannak tervben: 1. A tanítóképzési szakosztály. Ide utaltatnának a következő kérdések: 1) A tanítóképzés reformja s a tanítóképző tanárok kiképzetése. 2) Az állami tanítóképzők reformja a telekezeti népisk. viszonyainak megfelelőleg. (Kántori teendő). 2. Felső nép- és polgári iskolai szakosztály. (A munkatervet, mivel ezek külön egyesületet képeznek, maguk állapítanak meg). 3. Népiskolai szakosztály. E kérdésekkel foglalkoznék: 1) A realismeretek tanításának módja és eszközei. 2) Egészségügy a népiskolában, különös tekintettel a torna-tanításra. 3) A kántor-tanítók helyzete. 4) Az erkölcs- (jellem-) fejlesztés a népiskolában. 5) Az ismétlő és iparoktatás tanügyi szervezetünkben. 4. Leánynevelési szakosztály. Tárgyalná: 1) A rajz- és torna-tanítás a leányiskolákban. 2) A nők keresetképesége és a leány-nevelés című tételeket. 5. Kisdednevelési szakosztály. (Foglalkoznék a kisdednevelés ügyének kérdéseivel.) 6. Jótékonyági szakosztály. Ide tartoznának az Eötvös-alap, tanítói árvaház s a tanítói

segély-egyesületek fejlesztésére vonatkozó eszközök megbeszélése. 7. A vakok, süket-némák és hülyék nevelését előmozdító szakosztály.

A közp. választmány a gyűlésben résztvevők tagsági-díját 2 frtban állapította meg. A kik részt venni kívánnak, a 2 frt. tagsági-díjat a rendező bizottság pénztárosához, Kurz Sámuelhez (IV. ker. Déák-tér 4. sz.) augusztus hó. 1-ig kötelesek beküldeni; erre megkapják az igazoló-jegyet s számíthatnak arra, hogy a gyűlés tartama alatt ingyen szállásuk lesz.

I R O D A L O M.

Huszonöt év Márkusfalva életéből. Irta *dr. Lendvay Benő*.

E művet lapunk folyó évi 6. számában jeleztük. Rövid ismertetését most teszszük meg. A mű 159 8-r. lap. Tartalma következő címeket foglalja magában: Márkusfalva huszonöt év előtt. A márkusfalvi plébános. Első tanítás az egészségről. A járványos betegek fölkeresése. Tanítás a kanyaró járványról. Tanulság a kanyaró-járványból. Márkusfalván kisdedóvót állítanak fel. A márkusfalviak új iskolát építenek. Tanácskozás a mocsár betöltéséről. Tanítás a váltólázról. Tanítás a koleraóról. A kolera kezdete. A halottak számára kápolna építése. A kolera növekedése. A villám a toronyba üt. Mit beszélnek a márkusfalviak a kolera után? Márkusfalva a kolera után. Márkusfalva 25 év után.

E címek alatt beszéli el az író egy másfél ezer lakossal bíró községnek fejlődését. A község, elébb ronda, piszkos, egészségtelen; de egy buzgó lelkész és egy hivatásának élő járásorvos a helység bírójával s néhány értelmes községi polgárral, kiknek a járás főszolgabírája is segítségükre megy, úgy átalakítják a helységet 25 év alatt, hogy a vidék a falut „mustrafalunak“ nevezi, egy régibb lakosa alig ismer reá, mikor meglátogatja. A falu közepén végig húzódó főutcán egy nagy mocsár volt; azt elenyésztették s helyén szép töltött utat vezettek végig az utcán, melyet kétfelől szép fassorral szegélyeztek. A falu mellett volt egy, több száz holdra terjedő kákás, ezt több községnek egyesített erejével termékeny szántóvá változtatták. A falu környékét, hol az előtt árnyéktalan térség terült el, beültették gyümölcsfákkal. A falu utcái s a magánosok udvarai megtisztultak, a szemét és trágya halmoktól. A lakosok házaikat magasabb falakkal, tágasabb ablakokkal építették. Megtanulták, hogy mit kell tenniük, hogy megelőzzék a betegséget s hogy méltányolni tudják az orvosi segélyt. Kisdedóvót, iskolát s a temetőben a halottak ideiglenes elhelyezésére kápolnát építettek.

Ez a kis könyv előttünk nem csak azért érdekes, mert sok helyes egészségügyi szabály van benne s példát mutat arra, hogy egy pár buzgó ember mily hatással tud lenni a népre, hanem főleg azért is, mert egy jelentékeny fordulatot jelez a felsőbb intéző körök gondolatmenetében. Ezt a könyvet az országos közegészségügyi egyesület adta ki s az államkormány ajánlja azzal a megjegyzéssel, hogy a hatóságoktól és tanítóegyesületektől közvetlenül a miniszterhez intézett megrendelések esetén az egyesület a könyvet példányonként 30 kr. helyett 20 kron fogja adni.

A műben feltüntetett egészségügyi, magán- és közigazgatási eredményeknek megvalósításában nincs ugyan a tanítóról szó, de kétségtelen, hogy feltételezve van az ő működése is a maga ügykörében. Ezt bizonyítja az, hogy iskola, olyan a milyen, az új iskola építése előtt is volt; továbbá az, hogy úgy szólva a szemünk előtt 25 év alatt egy új értelmes nemzedék áll elő, mely a plébánost és orvost a gyakorlati téren kifejtett buzgó törekvéseikben támogatja. Úgy látszik, hogy az író a szakszerűségnek barátja. Nem osztozik azoknak véleményében, a kik azt hiszik, hogy valaki lehet gazdász, méhész, borász, kertész, orvos, tűzoltó s mindezen mellékfoglalkozások mellett még igazán hivatásának élő elemi iskolai ta-

nító is. Az író megelégszik azzal, ha az elemi iskola tanítója a rábizott gyermekeknek él; megtanítja őket olvasni, írni, számolni s általában a fejlettségi koruknak megfelelő ismeretekre; megkedvelteti velők a munkát s önmivelést; megtanítja, hogy szeressék Istent. a hazát, szüleiket, testvéreiket s általában embertársaikat; kifejti bennök az értelmességet, a kedély és akarat-erő nemes tulajdonságait, mi által képesekké válnak, hogy az értelmesebb embereknek, illetőleg szakértőknek tanácsait meghallgassák, felfogják, s hasznukra fordítsák.

Ez az elemi néptanító feladata, melynek ha eleget tett, megérdemli a legméltányosabb elismerést. Ezt mondja nem szavakban, hanem tényekben ez a kis könyv, s ez az eszme nyer kifejezést ennek ajánlásában s terjesztésében is. Dr. Lendvay a felnőttek különböző irányú vezetését a lelkészre, járás orvosra, községi előljáróságra, szolgabíróra bízta. Még a plébános sem mer vállalkozni, hogy egészségügyi előadást tartson, hanem szerényen hallgatja az orvos előadását.

A mocsár kiszáritásához már a pap, járás orvos és falusi előljáróság együttesen sem mernek hozzáfogni, hanem segítségül hívják a megyei szolgabíró, a ki aztán a vármegye segítségével a megyei mérnök utasítása szerint csakugyan megvalósítja a mocsár eltüntetése eszméjét. Dr. Lendvay egészen helyes felfogással rámutat e csinos kis elbeszélésben, hogy kik vannak hivatva arra, hogy a községek anyagi és szellemi jólétét a tanítóval egyetértve előmozdítsák. Ezek a pap, a járási illetőleg kör- vagy községi orvos, a kör-illetőleg községi jegyző és előljáróság, a megyei szolgabíró és mérnök. A hol a jelzett tényezők mindenike a maga hivatása körében megteszi, a mi tőle telhetik, ott bizonynyal több eredményt lehet várni, mintsem ott, a hol mindent a tanító vállára akarnának tenni. Nezetünk szerint, hogy egyebet ne említsünk, a tűzoltás rendezése sokkal inkább összeilleszthető a községi jegyző állásával, mint a tanítóéval. A hol csak körjegyző van, ott betaníthatja a körjegyző arra az előljáróság valamelyik tagját. A gazdaságra nézve, majd minden faluban van egy-egy olyan birtokos, vagy gazdatiszt, a ki szakszerűen tanulta a gazdászatot. Az ilyentől ösztönyszerűleg eltanulja a nép, ha ő maga nem tanulhatott gazdasági intézetben; csak legyen különben értelmes. Elégedjünk meg, ha a tanító értelmessé teszi növekedését s megtanítja arra, hogy honnan meritheti majd ha felnő, az életre szükséges ismereteket. A ki mindenütt akar lenni, sehová se jut el; a ki mindent akar végezni egy dolgot sem végezhet jól el. E kis könyv, mint már érintettük, sok hasznos felvilágosítást ad a tisztaság, levegő és ivó víz hatására nézve; figyelmeztet a kanyaró, váltóláz és kolera idejében követendő egészségügyi szabályokra. Mindezek népszerűen s jó magyarsággal vannak elmondva. A könyv tehát bátran ajánlható iskolai és népkönyvtárak számára. Részünkről nagyon szeretnők, hogy mennél nagyobb elterjedésnek örvendhessen az értelmiség körében is; főképen azért, hogy érlelődjék meg az eszme, hogy a tanítónak is megvan a maga saját feladata, a melyet ha jól végez, eleget tesz hivatásának, s hogy a tanítótól sem lehet méltányoson olyan dolgokat várni, a melyek, ha igazat szólunk, őt valódi teendőjétől más térre terelnék.

Ezt a felfogást üdvözljük mi leginkább e könyvben s igen örvendünk, hogy a kormány figyelmét magára vonva alkalmat adott a kormánynak e kérdés felett ismételtlen, mélyebben több oldalról gondolkozni.

Bagosi Sándor.

Kolozsvár sz. kir. város népoktatás ügyének allapota 1889. végén. II-ik félévi kir. tanfelügyelői jelentés a közigazgatási bizottsághoz. Kolozsvárt, 1890. Ez a címme annak a 22 lapra terjedő kis füzetnek, melyben *Kozma Ferencz*, Kolozsmegye kir. tanfelügyelője részletesen

feltárja azon mozzanatokot, melyek városunkban az elemi iskolázás terén a múlt évben felmerültek, azon helyzetet, a melyben iskoláink jelenleg vannak s egyszersmind rámutat, hogy hol és mi teendő vár még e téren a városra. Kolozs-vár sokkal jelentékenyebb tényező a nemzeti művelődés életében, mintsem népoktatás ügyének állapota csak helyi érdekü lehetne. Ezért azt hisszük, hogy szolgálatot teszünk t. olvasóinknak, ha ezen szakszerűen s gondnal készített jelentésből egynéhány adatot feljegyzünk.

A jelentés 5 pontból áll. Az első pont az iskolák szaporodásáról szól. Ebből megtudjuk, hogy az iskolák száma a múlt évben szaporodott hárommal. A meglévők közül kibővült kettő egy—egy tanteremmel, egy pedig új épületet nyert. A fejlesztés az iskola főntartó hatóságok közt így oszlik meg:

A róm. kath. hitközség külmonostor-utcai vegyes iskolájánál egy második tanhelyiséget rendezett s ahhoz egy második rendes tanítói állomást szervezett.

Ugyan ezen utcában a Szabó Ferencz-alapítványból elemi leányiskolát nyitott. Ugyancsak e hitközség számára megnyitott egy új elemi vegyes népiskolát Kolozsmonostoron a róm. kath. státus ottani uradalma. E hitközség egy év alatt 16.820 frt. befektetéssel és 3.230 frt. évi kiadás rendszeresítésével járult városunk elemi iskola ügyének fejlesztéséhez.

Az ev. ref. hitközség a lefolyt évben pihent, miután a megelőző évben díszes leányiskolaházát 28.000 forintot felemeltette s ennek tanítónő-személyzetét egy harmadik tanerővel megszorította; valamint a Hidelvén levő vegyes népiskoláját egy harmadik új tanhelyiséggel kibővítette, mikkel befektetésben 32.000 és évi költség szaporulatban mintegy 1000 forinttal járult elemi oktatásunk fejlesztéséhez.

Az orthodox izraelita hitközség egy új elemi leányiskolát szervezett s ahhoz egy tanítónői állomást rendszeresített; fiúiskoláját kibővítette négyről hat osztályra egy harmadik új tanítói állomással. Felszerelési költsége 920 frt. s évi kiadása 1400 forinttal emelkedett.

A jelentés második pontja a tanfelügyelet körébe tartozó iskolák jelenlegi állapotját tárja eléink a következő rövidatok alatt. A tanintézet neve, foka és jellege, tanfolyamai-nak, tanerőinek, növendékeinek száma, évi fentartási költsége (tanítói fizetés, egyéb kiadás együtt; álamsegély, községi segély), megjegyzés.

Ezen kimutatásból megtudjuk, hogy a tanfelügyelő felügyelete alatt Kolozs-várt van 40 iskola, néhány párhuzamos osztály beszámításával 187 tanfolyam, 171 tanerő, kik közül rendes tanerő 112, óraadó 59; férfi 73, nő 39; tanuló 4560. Egy tanerőre átlag 1., osztály és 27 tanuló esik. Azonban az elemi iskolákat külön véve esik egy tanítóra 2—6 osztály s 80—100 gyermek is. Az iskolák közül némelyek a törvény ellenére vegyesek és fejletlenek, a mennyiben nincs meg bennök minden osztály pld. az elemi iskolánál hiányzik az 5-ik, 6-ik vagy éppen mind a két osztály.

A jelentés harmadik pontja a tanhelyiségekről szól. E tekintetben iskoláink közül a világítás, szellőztetés vagy fűtés berendezésében mutatkozó kisebb hiányok leszámításával mintaszerűek: a kereskedelmi akadémia, két községi-, helv. hitv. leány-, a külmagyarutcai róm. kath. fiú, a kolozsmonostori róm. kath. vegyes és a „Mária-Valeria” árvaház leányiskolájáé s az óvodák közül a belvárosi és szénutcai; czélszerűtlenek az állami tanítónőképezde gyakorló iskolája, a polgári iskola, felsőbb leányiskola, kőkerti róm. kath. vegyes, görög kath. vegyes, külmagyarutcai helv. hitv. vegyes, ágostai hitv. vegyes iskola tantermei. A többiek többekévesebbé elég jók. Ismétlő iskolázás 190 növendékkel foly.

A negyedik pont az iskolák évi fentartási költségét részletezi. Ebből megtudjuk, hogy a 40 iskola évi költsége 154.648 frt., miből tanítói fizetésekre 93.241 frt., dologi

szükségekre, beleértve a házbér egyen-értékét is 61.407 frt. esik. Ez összegből az állam saját tanintézetei fentartása s más iskolák segélyezésére együtt fordít 56.001 frtot, a város a saját iskoláira s más iskolák segélyezésére 32.329 forintot, a többi költség a hitfelekezetekre, társulatokra, magánosokra s a tandíjakra háromlik.

Az elemi iskolai tanítói fizetés a képezdei gyakorló iskoláknál 700 frt. törzs fizetés, 100 frt. lakpénz vagy lakás s öt évenként 10 % fizetés pótlék, a városnál 600 frt., a róm. katolikusoknál és helv. hitvallásuknál 5—800 frt., az ágostaiaknál 650 frt., az unitáriusoknál 300—800 frt., az izraelitáknál 400—700 frt. a lakpénzzel együtt.

A polgári és felsőbb leányiskolai tanári fizetés 1000 frt. öt évenként 10 % pótlékkal és 150 frt. szállás pénzzel.

Az összes tanintézeteknél 15.053 frt. tandíj foly be.

A jelentés 5-ik pontja a tankötelesekről beszél. Városunkban a tankötelesek száma a múlt évben 3794, még pedig mindennapi tanköteles fiú 1463, leány 1565, együtt 3028, ismétlő tanköteles fiú 497, leány 291, együtt 766. Felekezetenként: helv. hitv. 1426, róm. kath. 1045, izraelita 375, gör. kath. 264, ágostai 183, unitárius 120, görög kel. 21. A tankötelesek száma a polgári lakosságnak 13,37 % -át adja, tehát nem éri el a miniszteri jelentés szerint 1888-ra kimutatott országos átlagot, azaz a 17,58 % -ot.

A tényleg iskolába járó 4560 gyermekből leszámítva a kisdovódába járókat s a vidéki 1010 tanulót, városunk iskolába járó tanköteleseinek száma lesz 3222. Ha ezt összehasonlítjuk a fennebb kimutatott 3794 városi tankötelessel, kitűnik hogy azok közül 572, vagyis tanköteleseinknek 17,75 % -a marad iskolázatlanul, mely százalékot a pontosabb összeírás jelentékenyen emelni fogja.

„A népoktatási törvény ez ágának végrehajtásában tehát, mondja igen helyesen a tanfelügyelő, városunk megelőztetni engedte magát igen sok jól rendezett falusi község által. S mi következik ebből? Az, hogy városi hatóságunk úgy törvényszerű kötelezettsége, mint iskolázási viszonyaink fejlesztése iránt érzett reputatioja alapján is tegye meg már a kényszer iskolázatásra szükséges lépéseket. Azaz: vezetessen nyilvántartást az iskola mulasztókról s azokat büntetés alkalmazásával is kényszerítse iskolába járni. Ugy de itt igazán elül tűz, hátul víz. Hol mutat ki helyet annak a néhány száz iskolamulasztónak, mikor meglévő iskoláink mostani népességükkel is túl vannak zsufolva s tanítóink nagy része tulterhelve. Ime mennyire kézzelfoghatóan indokolt azon sürgetésem, hogy iskoláinkat és tanerőinket szaporítani kell! Az illető egyházi hatóságok tehát felhívandók, hogy iskoláikat tanköteleseik arányában bővítsék ki, s maga a városi tanács is ismételten utasítandó, hogy a községi elemi iskolák szaporítására gyors és erélyes intézkedést tegyen; mert csak az összes tényezők komoly közreműködésével tehetünk eleget törvényes és hazafiúi kötelezettségünknek.”

A jelentés ezek után azon jöltévőkről emlékszik meg, kik a lefolyt évben az oktatás ügyét támogatták. Végül arra kéri a jelentést tevő tanfelügyelő a közigazgatási bizottságot, hogy a városi iskolák tovább fejlesztése, a polgári iskola végleges elhelyezése, a két víz közé tervezett harmadik községi iskola szervezete és a tankötelesek összeírásának pontosabb keresztülvitele érdekében a szükséges lépéseket tegye meg.

Beérkezett a földmívelési m. kir. miniszterium országos selyemtenyésztési felügyelőségétől:

Jelentés Magyarország selyemiparáról 1889. évben. Gr Szapáry Gyula földmívelésügyi m. kir. miniszter urhoz. Budapest, Deutsch M.-féle műint. Czettel és Deutsch. 1890.

V E G Y E S E K

— **Előfizetőinkhez.** Tisztelettel kérjük t. előfizetőinket, sziveskedjenek az előfizetési pénzeket e hó folytán beküldeni, hogy a pénztárnoki jelentést a választmány szokásos havi gyűlésén tehessük meg.

— **Mátyás-ünnepély.** Mátyás király halálának négyszázadik évfordulóját kegyelettel ünnepelte meg e hó 6-án Kolozsvár, a nagy király szülővárosa. A városi redoute nagyterme d. u. négy órakor előkelő közönséggel telt meg. A honvéd tisztikar testületileg jelent meg az ünnepélyen. Ott voltak a megye és város tisztikarából, a városi törvényhatósági bizottságból többen; a hitfelekezetek lelkészei, az egyetem s a különböző iskolák tanárai, stb. Az ünnepélyt a kolozsvári dalkör és a polgári dalegyetel által együttesen előadott „Hymnusz” nyitotta meg. Ezután Kőváry László történettudósunk tartott emlékbeszédet a nagy királyról. Hivatottan, melegséggel szólt Mátyás életéről, dicső uralkodásáról s azokról az eszmékről, melyek őt uralkodásában vezették Majd dr. Hegedűs István egyet. tanár szavaltta el ez alkalomra írt eszmékben gazdag; szép ódáját lelkesedéssel, nagy hatással. Az ünnepélyt a két dalárda együttes éneke fejezte be. A közönség a szereplőket hosszas éljenzéssel és tapsal jutalmazta meg. Este a színházban díszelőadás volt.

— **Baló Sándor** a kolozsvári ev. ref. egyházközség egyik kiváló képzettségű lelkésze, egyszersmind egyházmegyei jegyző, az áll. tanító- és tanítónőképzőkben a vallás tanára, életének 53 ik, papságának 23. évében f. hó 11-én reggel 6 órakor szívszélhűdésben meghalt. Temetése általános részvét mellett e hó 12-én történt meg. Számos tisztelője s barátja őrzi a közszeretetlen állott férfiú emlékét szívében. Áldott legyen emlékezte!!

— **Helyettesítés.** P. Csorja Károlyné Haller Ágnes csucsai áll. iskolai tanítónő betegsége okán 3 havi szabadságidőt nyervén, ez idő alatt, helyettesítésével a vall. és közokt. m. kir. miniszter Meskó Erzsébet okl. tanítónőt bízta meg. — **Égeni Jolán** b.-hunyadi áll. felső leányiskolai tanítónő szintén betegség miatt szabadságidőt nyert a f. tanév végeig, a vall. és közokt. m. kir. miniszter ez időre Szigethi Ilona okl. tanítónővel helyettesítette.

— **Tanesszköz adományozás.** A vall. és közokt. m. kir. miniszter a gyekői gör. kel., a kis-sebesi E. M. K. E. s a komlódi ev. ref. elemi népiskoláknak az egyetemi nyomdából tanesszközöket adományozott.

— **Keresk. iskolák tanterve és szervezete.** A vallás- és közokt. m. kir. miniszter a kereskedelmi iskolák tantervét és szervezetét módosítani szándékozván, ez iskolák tanári testületeit, a kir. tanfelügyelőségek útján, f. é. márcz. 24-én 12.932 sz. a. ez irányban való véleményadásra hívta fel.

— **Ösztöndíjak.** A vallás- és közokt. m. kir. miniszter a tanító- és tanítónőképző intézeteket illető 6 Besán-féle 100—100 frtos ösztöndíjra pályázatot hirdetett e hó 20-ig.

— **A brassói állami középiskola.** A vall. és közokt. m. kir. miniszter folyó év márczius 8-án 8.045 sz. alatt kelt rendeletében ismételtén is felhívta a felső nép- és polg. isk. igazgatóit, hogy a brassói áll. középiskola szervezetét és célját a vezetősök alatt álló iskolák tanulóival ismertessék meg.

— **Iparos tanuló munkakiállítás.** A kolozsvári ipariskolák felügyelő bizottsága a tanítótöbbségével a tanulók gyakorlati képességeinek bemutatása céljából, azok munkáiból, ez évben is a közvizsgálatokkal kapcsolatosan kiállítást rendez. A kiállítás az ipartanműhelyek helyiségében május 1-én nyílik meg s máj. 4-én d. u. 6 óráig lesz nyitva. A közvizsgálatok máj. 4-én d. e. és d. u. tartatnak meg. A hittani vizsgálatok e hó 27-én d. e. lesz-

nek. Az ipariskolák tanulóinak létszáma ez évben 595-re emelkedett.

— **Tanítói nyugdíjazás.** Kolozsmegye közig. bizottsága Ilyés András mező-sztygyörgyi gör. kath., és Antal György kispetri-i ev. ref. tanító nyugdíjazása iránt felterjesztést intézett a vall. és közokt. m. kir. miniszterhez.

— **A tanítóképző intézeti tanárok orsz. egyesületének választmánya** f. hó 14-én este 6 órakor Budapesten az „István főherceg” vendéglő külön helyiségében ülést tartott, melynek főtárgyát a közgyűlés idejének és tárgyainak megállapítása s illetőleg előkészítése képezte. Az eredményt jövő számunkban közöljük.

— **Új tanár.** A kolozsvári siketnéma intézet Ulrik Béla személyében a napokban még egy tanárt nyert. A vall. és közokt. m. kir. miniszter a váci siketnéma-intézetből helyezte át.

— **Halálozás.** Lapunk időközi megjelenése okán egy kissé megkésve, de élénk részvéttel jegyezzük fel mi is, hogy Sztítás János dévai áll. tanító-képezdei gyakorló isk. tanító mult hó 28-án 36 éves korában meghalt, özvegyet s három árvát hagyván maga után. Nyugodjék csendesen!

— **Délelőtti iskolázás.** A brombergi (Poroszország) kormány engedélyével a nyári félévben a gyermekek csak dél előtt 7—12 óráig járnak fel tanulni olyan iskolában, a hol a tanulók száma 80-nál kevesebb. Ezen rendszernek az az előnye van, hogy a vidékről bejáró gyermekek otthon ebédelhetnek s a tanítás a nap legforróbb szakában szünetel. Mióta az oktatás fél napra van szorítva, kevesbedett az iskolamulasztás. E példa nyomán a mult évtől fogva kezdik gyakorlatba venni azt is, hogy télen a tanítás délelőtt 8—1 óráig tartson és így télen se legyen tanulás délután. Ezt azért teszik, hogy a tanulás a nappal világosabb részére essék s a gyermekek ne legyenek kénytelenek sötétben haza menni.

A württembergi papok és tanítók. Württemberg egyik kerületében egy illetékes gyűlésben a papok szavazat-többséggel elhatározták a kisebbségben levő tanítók ellenében, hogy ezután nem jártatják az „Allg. D. Lehrzeitung”-ot, mert ellensége a papságnak. Ezt az időközben többségre begyűlt tanítók azzal viszonozták, hogy csakugyan szavazás útján kizárni határozták ugyanazon olvasókörből a „Süd-deutsche Schulbote”-t, mint ellenségét a tanítóknak. Az elnök aztán úgy békítette ki a két ellenpártot, hogy közös megegyezéssel ismét mindkét lapot járatni fogja az olvasókör.

— **Tanítógyűlés.** A dán közoktatásügyi miniszter 12.000 tallért (13.500 m.) vett fel a folyó évi költségvetésbe azon tanító-gyűlés költségeinek fedezésére, mely az idén Koppenhagenben lesz.

— **Egységes középiskola.** Svédországban kellemetlen tapasztalatokat tettek az egységes középiskolával. Azért Hammarckjöld közokt. miniszter javaslatba hozta, hogy állítsanak fel egynehány polgári iskolát, melyekben a növénydekek kezdettől fogva gyakorlati célra készüljenek.

— **Lampel R. (Wodianer F. és fiai)** budapesti könyvkiadótól lapunk hirdetési rovatában egy czélszerűen berendezett könyvjegyzék van. E czég kiadványai általában véve csinos kiállításuk, s jutányosak, megérdemlik a szakkörök pártolását. Ajánljuk az érdekeltek figyelmébe,

TARTALOM: Helyesírás és fogalmazás. (Vége) Binder Laura. — A házitanító. Holzmann Ignác. — Az ifjui erényekről. (Vége köv.) Zilahi György. — Tárca: Emberbaráti és társadalmi intézmények a középkorban. (Folyt. köv.). Dr. Lázár Gyula. — Paedagogiai esetek: A keményseprő. Stoff János. — Egyesületi élet: A kolozsm. tanítótöbbség központi (kolozsvári) körének apr. 9-iki gyűléséről. Az egyetemes tanító gyűlést rend.-biz. meghívása a f. évi aug. 20-iki gyűlésre. — Irodalom: Huszonöt év Márkusfalva életéből, ismerteti Bagosi Sándor. Kolozsvár sz. kir. város nép- oktatás ügyének állapota 1889. végén. — Egyesek. — Hirdetés.

H I R D E T É S.

A tankönyv-meghatározáscknál szives figyelembe ajánlva!

Osztályok szerint rendezett jegyzéke

LAMPEL RÓBERT (Wodianer F. és Fiai)

császári és kir. udvari könyvkereskedés kiadásában Budapesten, Andrassy-ut 21. sz. a. megjelent, és az állami, községi, társulati és magán jellegű népoktatási tanintézetek, kereskedelmi és ipariskolák használatára

a nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszteriumtól általánosan engedélyezett tankönyveknek.

I. osztály.

	A miniszteri enged. száma
Dr. Göcz-Schön-Trájtler. Magyar ABC és Olvasókönyv. (Bevezető rész a Magyar Nemzeti Olvasókönyvekhez.) Az írott rész szövegét előírta Vajda Pál. ára kötve 20 kr.	Enged. végett beterjesztve.
Fali olvasókönyv, egytural írásminták a Dr. Göcz-Schön-Trájtler-féle ABC-hez (13 nyomtatott, 13 írott falitábla), ára 3 frt.	" "
Faludi J.—Szép J. Magyar ABC és Olvasókönyv, ára kötve 20 kr.	17358—1888
Faludi J.—Szép J. Német ABC és Olvasókönyv, ára kötve 32 kr.	17358—1888
Zelliger-féle magyar beszédgyakorlatok (Ungar. Sprachüb.) A német tannyelvű népisk. I. és II. oszt. számára átdolgozta Spitzer Lipót.	Enged. végett beterjesztve
Hortobágyi A.—Könyves K.—Szabó L. Énektani példatár, I. oszt., ára 10 kr.	" "

II. osztály.

Magyar Nemzeti Olvasókönyv, a II. oszt. szám., ára kötve 30 kr.	4954—1890
*Faludi J.—Szép J. Magyar olvasókönyv II. k., ára kötve 28 kr.	17358—1888
Faludi J.—Szép J. Német ABC és Olvasókönyv, ára kötve 32 kr.	17358—1888
Belicza J. Magyar nyelvtani kézikönyv, I. füzet a II. oszt. számára, ára 15 kr.	17358—1888
Vargyas E. Magyar nyelvtan, falusi isk. szám., ára kötve 20 kr.	43855—1889
Erényi M.—Dr. Balassa J. Kis magyar nyelvtan feladattárral, ára kötve 30 kr.	Enged. végett beterjesztve.
Faludi (Fuchs) J. Számvetési gyakorlókönyv, I. füzet a II. oszt. számára, ára kötve 15 kr.	14539—1889
Zelliger-féle magyar beszédgyakorlatok (Ungar. Sprachüb.) A német tannyelvű népisk. I. és II. oszt. szám., átdolgozta Spitzer Lipót.	Enged. végett beterjesztve.
Hortobágyi F.—Könyves K.—Szabó L. Énektani példatár, II. oszt. sz., ára 15 kr.	" "

III. osztály.

Magyar Nemzeti Olvasókönyv, a III. oszt. szám., ára 36 kr.	4954—1890
*Faludi J.—Szép J. Magyar olvasókönyv. III. kötet, ára kötve 36 kr.	17358—1888
Faludi J.—Szép J. Német olvasókönyv. II. kötet, ára kötve 40 kr.	17358—1888
Belicza J. Magyar nyelvtani kézikönyv II. füzet, a III. osztály számára, ára 20 kr.	17358—1888
Vargyas E. Magyar nyelvtan, falusi isk. szám., ára kötve 20 kr.	43855—1889
Erényi M.—Dr. Balassa J. Kis magyar nyelvtan feladattárral, ára kötve 30 kr.	Enged. végett beterjesztve.
Faludi (Fuchs) J. Számvetési gyakorlókönyv. II. füzet, a III. oszt. sz., ára kötve 18 kr.	14539—1889
Hatsek Ign. Magyarország megyei térképeiből, ára 20 vagy 30 kr.	14596—1879

	A miniszteri enged. száma.
Hatsek Ign. Magyarország térképe a legújabb megyei beosztás szerint. Minden megye külön színnel színezve, ára 20 kr.	17358—1888
Dobóczy L. Gazdasági és kertészeti füzetek I., az elemi fiúiskolák III. és IV. oszt. számára, ára 18 kr.	11662—1890
Dobóczy L. Gazd. és kert. füz. III., az el. leányisk. III. és IV. oszt. számára, ára 18 kr.	11662—1890
Hortobágyi A.—Könyves K.—Szabó L. Énektani példatár, III. oszt. ára 20 kr.	Enged. végett beterjesztve.
Vajda P. Szépírási minták népiskolák számára, ára 15 kr. és 20 kr.	25924—1889

IV. osztály.

Magyar Nemzeti Olvasókönyv, a IV. oszt. szám., ára kötve 40 kr.	4954—1890
*Faludi J.—Szép J. Magyar olvasókönyv. IV. kötet, ára kötve 44 kr.	17358—1888
Faludi J.—Szép J. Német Olvasókönyv, III. kötet, ára kötve 48 kr.	17358—1888
Belicza J. Magyar nyelvt. kézik., III. füzet, a IV. oszt. számára, ára 20 kr.	17358—1888
Vargyas E. Magyar nyelvtan falusi isk. szám., ára kötve 20 kr.	43855—1889
Erényi M.—Dr. Balassa J. Kis magyar nyelvtan feladattárral, ára kötve 30 kr.	Enged. végett beterjesztve.
Spitzer L. Német nyelvgyakorló ára 30 kr.	6527—1890
Német nyelvtan, magyar-német és német-magyar gyakorl. feladatokkal, ára kötve 40 kr.	7908—1890
Langraf M. Deutsche Sprachlehre I., ára 36 kr.	17358—1888
*Erényi M. Gyakorl. tanfolyam a német nyelv megtanulására, ára 60 kr.	17358—1888
Dallos I.—Törkös L.—Dr. Sonnenfeld Zs. Praktischer Lehrgang zur Erlernung der Ungar. Sprache, I. kötet, ára 36 kr.	46878—1889
Faludi (Fuchs) J. Számvetési gyakorlókönyv. III. füzet a IV. oszt. számára, ára kötve 20 kr.	17358—1888
Dr. Brózik E. Földrajz a népiskolák IV. oszt. számára, ára kötve 20 kr.	3973—1890
Küttner S. Első oktatás a földrajzban, a népisk. IV., V. és VI. oszt. számára. Teljesen átdolgozták Suppan Vilmos, Laukó Albert, ára kötve 30 kr.	14539—1889
*Küttner A.—M. Mayer. Erst. Unterr. in der Erdbeschreibung, ára 30 kr.	17358—1888
Schwicker H. J. Geogr. v. Ung. (Német tanny. isk számára), ára kötve 40 kr.	17358—1888
*Küttner A. Krátky zemepis na uhorska Krajinu, ára kötve 36 kr.	17358—1888
*Mayer M. A magyar irodalomtört. rövid vázlat, ára 20 kr.	17358—1888
Lange H.—Dr. Cherven Fl. Elemi iskolai atlasz, 2-ik bőv. kiad. 13 színezett lapon. 40 kr.	14539—1889
Hatsek I. Magyarorsz. megy. térk., ugy mint a III. osztályban, ára 20 kr.	14596—1879

